

ΑΓΙΑΣΜΑΤΑ ΣΕ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

Θα αρχίσουμε, γεωγραφικά, από το απομακρυσμένο σημείο του ελληνισμού, την **Κύπρο**, όπου το έθιμο του κρεμάσματος των ρούχων σε δέντρα είναι ιδιαίτερα διαδεδομένο⁵⁸. Τα δέντρα όπου γίνεται είναι συνήθως κοντά σε “αγίασμα”, που μπορεί να είναι πηγή, πηγάδι ή απλός νερόλακκος και, φυσικά, πάντα δίπλα σε κάποιο ξωκκλήσι. Το κρέμασμα επίσης των κουρελιών, εκτός από μία περίπτωση, δεν φαίνεται να συνδέεται με το γνωστό και διαδεδομένο έθιμο του “τροποπεράσματος”⁵⁹, όπως συμβαίνει σε άλλες περιοχές.

Στο αγίασμα του Τιμίου Προδρόμου στο χωριό Γύψος οι άρρωστοι κρεμούν τρία από τα μαλλιά της κεφαλής ή κλωστή σε παρακείμενο κυπαρίσσι⁶⁰.

Στο χωριό Άγιος Αθανάσιος στη Λεμεσό και κοντά στο ναό της Μονής Παναγίας της Σφαλαντζιώτισσας “*δίπλα από έναν λάκκο, που έχει ολίγο νερόν, υπάρχει μια αιωνόβιος κιτρομιλιά, που θεωρείται ιερά και κανένας δεν τολμά να την καταστρέψει. Ο λάκκος, που έχει βάθος κάπου δέκα πόδια, για να καταστεί η κάθοδος των πιστών προς αυτόν δυνατή και εύκολη, έχει σκαφτεί κατά πλάγιον τρόπο από την μίαν του πλευρά. Το λίγο νερόν του λάκκου, το αγίασμα, με κάποιαν σήρραγγα (λαοῦμιν = λαγούμι), μήκους κάπου 6 μέτρων, ευρίσκει διέξοδον προς κάποιο χαμηλότερον του λάκκου σημείον του εδάφους. Οι πάσχοντες από σπυριά ή αι μεταφέρουσαι τα πάσχοντα παιδιά τους μητέρες, αφού αρχικώς κατεβούν στον λάκκον, του οποίου το νερόν δρασκελλούν, παίρνουν μετά λάσπην από κάποιο σημείον της κοίτης του, επαλείφουν με αυτήν τα σπυριά και ύστερα τα ξεπλένουν με το αγίασμα, που πηγάζει έξω του λάκκου. Ύστερα από την επάλειψη των σπυριών και το ξέπλυμα της λάσπης προσέρχονται προς την κιτρομηλιάν και αναρτούν πάνω στο δένδρο μαντηλάκια, βρακάκια και λωρίδες από τα*

---

58. Στην Κύπρο έχει σημειωθεί η ανάρτηση ρακών σε δέντρα (συκιές και μυρίνες) και για λόγους ευτοκίας. Σχετ. βλ. Ν. Πολίτου, *Λαογραφικά Σύμμεικτα*, τ. Γ', Αθήναι 1931, σ. 100, όπου και βιβλιογραφία.

59. Για το έθιμο του “τροποπεράσματος” στην Κύπρο, που κι αυτό αποσκοπεί σε θεραπεία ασθενών, βλ. Α. Σακελλαρίου, *Τα Κυπριακά, ήτοι Γεωγραφία, Ιστορία και Γλώσσα της νήσου Κύπρου από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερα*, τόμ. Α', Αθήναι 1890, σ. 79, και Γ.Χ. Παπαχαραλάμους, “Τροποπεράσματα”, *Επετηρίς*, τ. III (Λευκωσία 1969-70), σ. 139-144.

60. Γ. Χατζηγεωργίου, “Από τα αγιάσματά μας”, *Λαογραφική Κύπρος*, τόμ. Α' (1971), σ. 42. Κομμάτια από ρούχα ή πλεξούδες από μαλλιά κρεμούν οι γυναίκες και στο παράθυρο της Αγίας Φανερωμένης, στη Λάρνακα (βλ. αυτ. σ. 42-43, όπου και βιβλιογραφία).

ρούχα του πάσχοντος και κάθε άλλο αφιέρωμα (τάμαν), που υπεσχέθησαν να πάρουν στην Παναγία”⁶¹.

Στην τοποθεσία “Αγία Κορώνη”, κοντά στο Παλαιχώρι Κύπρου, υπήρχε μέχρι το 1957 “μια πολύ μεγάλων διαστάσεων τρεμιθιά, προς την οποία προσήρχοντο προς θεραπείαν οι πάσχοντες από διάφορες αρρώστιες, μα κυρίως από μάλάρια (ελονοσία) (Εικ. 17). Οι προσερχόμενοι προς το δένδρον πίστευαν πως θα θεραπευθούν αν αναρτούσαν πάνω στα κλωνιά του λωρίδες από τα φορέματά τους, στα οποία προτού τα προσδέσουν στο δένδρον έκαμναν το σημείον του σταυρού και με κάποιαν προσευχήν παρακαλούσαν την Αγίαν να τους θεραπεύσει”⁶². Δίπλα στο δέντρο αυτό δεν υπήρχε κανένα ξωκκλήσι ή προσκυνητάρι, το τοπωνύμιο, όμως, αποδεικνύει ότι κάποτε στη θέση αυτή υπήρχε ναΐσκος της Αγίας Κορώνης. Μετά το ξεριζώμα του δέντρου το 1957, οι χωρικοί έχτισαν στη θέση αυτή μικρό ναό αφιερωμένο στην Παναγία τη Ζωοδόχο Πηγή⁶³.

Στη θέση “Πυρκίν”, 4-5 μίλια ανατολικά της Μονής Κύκκου, υπάρχει ένα “αγίασμα” της Παναγίας. Σ’ αυτό “προσέρχονται αρκετοί πιστοί, που πάσχουν από διάφορα νοσήματα, κυρίως δερμα-

τικά ή απλώς για να πιουν αγίασμα ή για να νύσουν μ’ αυτό το πρόσωπό τους. Σε παρακειμένους του αγιάσματος αυτοφύομενους βάτους, οι προσερχόμενοι προς θεραπείαν αναρτούν ρουχαλάκια παιδιών ή λωρίδες από τα φορέματά τους, οι δέ νιπτόμενοι το μαντήλι ή το ύφασμα με το οποίον σκούπισαν το πρόσωπό τους. Οι βάτοι αυτοί θεωρούνται ιεροί και σεβαστοί από όλους. Το ίδιο και μια παρακείμενη του αγιάσματος γέρικη τρεμιθιά”⁶⁴.

Στο Θρονί της Παναγίας (περιοχή Μονής Κύκκου) σε υπαίθριο εικονοστάσι, κοντά σε δέντρο, περαστικοί και προσκυνητές αφήνουν στο παρακείμενο δέντρο διάφορα μαντήλια, κομμάτια ρούχων ή αφιερώματα για την ίαση από ασθένεια και για διώξιμο του κακού⁶⁵.

Πριν πάμε στο μοναστήρι του Κύκκου, δεξιά, στο Βρυσίν της Παναγίας, υπάρχει μονοπάτι που οδηγεί μετά μια ώρα δρόμο σε μια θέση, όπου κατά την παράδοση η Παναγία δίψασε και χτύπησε το βράχο. Εκεί βρίσκεται ο σχισμένος βράχος και γύρω υπάρχουν στο δέντρο μαντήλια.

Στα Μανδριά της Λεμεσού και στην τοποθεσία Άγιος Γεώργιος βρίσκεται ένας πολύ μεγάλων διαστάσεων άντρου-

61. Α. Παναρέτου, *Η Δενδρολατρεία από αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερα. Σταχυολογήματα από τις παραδόσεις ξένων χωρών και του τόπου μας*, Λευκωσία 1969, σελ. 16-17. Γ. Χατζηγεωργίου, ό.π., σ. 42.

62. Α. Παναρέτου, ό.π., σ. 18-19.

63. Α. Παναρέτου, ό.π., σ. 19.

64. Α. Παναρέτου, ό.π., σ. 21-22. Πρβλ. Γ. Χατζηγεωργίου, ό.π., σ. 42.

65. Πληροφορία καθηγητή Μηνά Α. Αλεξιάδη (Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων).

κλος. “Ευρίσκεται όπου άλλοτε υπήρχε εκκλησία και θεωρείται ιερόν δένδρον. Στην αντρουκλάν αυτήν προσέρχονται οι πάσχοντες από διάφορα νοσήματα, ανάβουν το κανδήλι, που υπάρχει στην κουφάλα του δένδρου και αναρτούν στα κλωνιά της λωρίδες από τα ενδύματά τους ή άλλα αντικείμενα”⁶⁶.

Στην Πάχνα της Λεμεσού υπάρχει το έθιμο να κρεμούν υφάσματα (πολύχρωμα κουρέλια) σε δέντρα που βρίσκονται κοντά σε εκκλησίες, κυρίως σε μοναστήρια ή εξωκλήσια. Συγκεκριμένα, στο εξωκλήσι της Αγίας Μαρίνας, όπου υπάρχει και Αγίασμα και στο εξωκλήσι του Αϊ Γιώργη, όπου δεν υπάρχει αγίασμα. Εκτός από ρούχα και τεμάχια υφασμάτων, στα δέντρα αυτά υπάρχουν κρεμασμένα και άλλα αντικείμενα, όπως πέταλα ζώων.

Στην Κύπρο πάλι, «ανάμεσα στα χωριά Ευρύχου και Φλάσου και πάνω σ’ έναν μικρόν λοφίσκον, υπάρχει ένα εξωκλήσι της Παναγίας της Κουσουλιάς, στο οποίον γίνεται και πανήγυρη κάθε Τρίτην της Διακαινησίμου. Στην πανήγυριν αυτήν προσέρχονται αρκετοί από τα γειτονικά χωριά, άλλοι για προσκύνημα και άλλοι που έχουν “τάξει” τα αρρωστημένα τους παιδιά στην Παναγίαν. Στα παλιά τα χρόνια προσήρχοντο επίσης με τα αρρωστημένα τους παιδιά και Τουρκάλλες από τα γύρω χωριά. Αφού μετέφεραν μέσα στην εκκλησίαν τα παιδιά, τα εγγύμωναν

και άλειψαν το κορμί τους με λάδι της κανδήλας της Παναγίας. Ύστερα όλα τα ρούχα, που φορούσε το παιδί, τα κρέμαζαν στους διπλανούς θάμνους, αγνιές και παλλούρες. Στα χωριά τους, για να “πιαστεί το τάμα τους”, έπρεπε να επιστρέψουν από κάποιον άλλον δρόμο και όχι από εκείνον που πήγαν στο προσκύνημα. Υπάρχει η πρόληψη πως, αν κάποιος τολμήσει να αγγίξει τα αναρτηθέντα πάνω στους θάμνους ρουχαλάκια των παιδιών ή τους θάμνους, θα αρρωστήσει ή κάποιο άλλο κακό θα πάθει. Γι’ αυτό και σχετικά μ’ αυτήν την πρόληψη λέγεται και το ακόλουθον: “Επίραξεν τα ρούχα και τα δέντρα της Κουσουλιάς και έππεσεν άρρωστος”⁶⁷.

Στο άκρο του χωριού Κακοπετριά της Κύπρου υπάρχει το ξωκλήσι του Αγίου Γεωργίου και στα βορειοδυτικά του, σε μια απόσταση είκοσι περίπου μέτρων, υπάρχει “αγίασμα” με αιωνόβιες τρεμιθιές (Εικ. 18). “Στο αγίασμα αυτό, που είναι θειούχον, καταφεύγουν προς θεραπείαν κυρίως μητέρες με τα παιδιά τους και αφού τα λούσουν με το αγίασμα, αναρτούν στα κλαδιά των τρεμιθιών λωρίδες από τα ρούχα των παιδιών και οι γυναίκες μαλλιά της κεφαλής τους. Υπάρχει η πρόληψη πως αρρωστά οποιοσδήποτε τολμήσει όχι μόνον να κόψει κλαδιά από τα δένδρα του Αγίου, αλλά και να κόψει και να φάει μαύρα (ώριμα) τρεμιθία”⁶⁸.

66. Α. Παναρέτου, ό.π., σ. 25.

67. Α. Παναρέτου, ό.π., σ. 27. Πρβλ. Γ. Χατζηγεωργίου, ό.π., σ. 42.

68. Α. Παναρέτου, ό.π., σ. 28.